

QIMMATLI QOG'OZLAR EMISSIYA CHIQARISH VA DAVLAT RO'YXATIDAN O'TKAZISH TARTIBI.

Qo'chqorova E'zoza

*TIFT Universiteti Buxgalteriya hisobi va moliya yo'nalishi
3-bosqich talabasi*

Annotatsiya. *Ushbu ilmiy ishda qimmatli qog'ozlar emissiyasini chiqarish va ularni davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi huquqiy, iqtisodiy va tashkiliy jihatdan chuqur tahlil qilingan. Mavzuning dolzarbligi moliya bozorining rivojlanishi, investorlar huquqlarining himoyasi va korxonalar tomonidan qo'shimcha moliyaviy resurslar jalb qilinishi bilan bog'liq. Tadqiqot davomida qimmatli qog'ozlar emissiyasining bosqichlari – qaror qabul qilish, emissiya prospektini tayyorlash, davlat ro'yxatidan o'tkazish va emissiyani joylashtirish jarayonlari o'rganildi. Shuningdek, amaliyotda uchrayotgan muammolar, xususan hujjatlarning murakkabligi, texnik resurslarning yetishmasligi va investorlar uchun yetarli ochiqlikning yo'qligi kabi holatlar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi. Xususan, davlat organlari tomonidan metodik yordamni kuchaytirish, raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish va axborot shaffofligini ta'minlash asosiy yechim sifatida ilgari surildi.*

Kalit so'zlar: *Qimmatli qog'ozlar, emissiya, davlat ro'yxatidan o'tkazish, aksiyalar, obligatsiyalar, Kapital bozorini rivojlantirish agentligi, investitsiya, moliya bozori, emissiya prospekti, tartibga solish.*

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida moliya bozorlari, xususan, qimmatli qog'ozlar bozori iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Bu bozor orqali korxonalar va tashkilotlar o'z faoliyatini kengaytirish, investitsiyalar jalb etish, moliyaviy barqarorlikka erishish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ayniqsa, qimmatli qog'ozlar emissiyasi orqali investorlar mablag'larini jalb qilish kompaniyalarning moliyaviy resurslarini shakllantirishda asosiy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Qimmatli qog'ozlar – bu mulkiy va boshqa huquqlarni tasdiqlovchi, erkin muomalada bo'lishi mumkin bo'lgan moliyaviy instrument bo'lib, ular orqali kompaniya va investorlar o'rtasida o'zaro moliyaviy munosabatlar shakllanadi. Qimmatli qog'ozlar emissiyasi – bu ularni chiqarish, joylashtirish va muomalaga chiqarish jarayonidir. Ushbu jarayon muayyan huquqiy va iqtisodiy talablarga muvofiq amalga oshiriladi. Emissiya chiqarishdan oldin ularning davlat ro'yxatidan

o'tkazilishi majburiy bo'lib, bu jarayon orqali investorlar huquqlari himoya qilinadi, bozordagi shaffoflik va ishonch kafolatlanadi.

O'zbekiston Respublikasida qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga soluvchi asosiy hujjatlar qatoriga "Qimmatli qog'ozlar bozori to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Kapital bozorini rivojlantirish agentligining normativ hujjatlari, shuningdek, xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga moslashtirilgan reglamentlar kiradi. Qonunchilikda belgilangan talablarga ko'ra, aksiyadorlik jamiyatlari va boshqa yuridik shaxslar tomonidan chiqarilayotgan qimmatli qog'ozlar (aksiyalar, obligatsiyalar va boshqalar) maxsus belgilangan tartibda davlat ro'yxatidan o'tkazilishi lozim.

Mazkur bitiruv ishida qimmatli qog'ozlar emissiyasi va ularni davlat ro'yxatidan o'tkazish jarayonining huquqiy asoslari, bosqichlari, amaliyotdagi muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, samarali emissiya va ro'yxatdan o'tkazish mexanizmlari nafaqat moliyaviy bozorni rivojlantiradi, balki butun iqtisodiy tizimga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

ASOSIY QISM

Qimmatli qog'ozlar emissiyasi va ularni davlat ro'yxatidan o'tkazish bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy resurslarni jalb qilishning eng muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon orqali korxonalar faoliyatini kengaytirish, investitsion loyihalarni moliyalashtirish hamda bozor ishtirokchilarining huquqiy manfaatlarini himoya qilishga erishiladi. Emissiya – bu qimmatli qog'ozlarning chiqarilishi, ularning muomalaga kiritilishi va investorlar tomonidan sotib olinishi bilan bog'liq bosqichlar majmuasidir.

O'zbekiston Respublikasining "Qimmatli qog'ozlar bozori to'g'risida"gi Qonuni va Kapital bozorini rivojlantirish agentligining normativ hujjatlarida qimmatli qog'ozlar emissiyasining tartibi aniq belgilab qo'yilgan. Bu tartib quyidagi asosiy bosqichlardan iborat:

1. **Emissiya to'g'risida qaror qabul qilish** – bu kompaniya kuzatuv kengashi yoki aksiyadorlar umumiy yig'ilishi tomonidan amalga oshiriladi. Unda chiqariladigan qimmatli qog'ozlar soni, turi, qiymati va joylashtirish shakli belgilanadi.

2. **Emissiya prospektini tayyorlash** – bu hujjat investorlar uchun eng muhim axborot manbai bo'lib, unda jamiyatning moliyaviy holati, boshqaruv tarkibi, faoliyati, risklar va boshqa muhim ma'lumotlar bayon qilinadi. Emissiya prospekti asosida investorlarda kompaniya haqida to'liq tasavvur shakllanadi.

3. **Davlat ro'yxatidan o'tkazish** – qimmatli qog'ozlar faqat tegishli davlat organi – Kapital bozorini rivojlantirish agentligi tomonidan ro'yxatdan

o'tkazilgandan so'ng muomalaga chiqarilishi mumkin. Ro'yxatdan o'tkazish jarayonida prospektidagi ma'lumotlarning to'g'riligiga va qonunchilikka muvofiqligiga baho beriladi.

4. Qimmatli qog'ozlarni joylashtirish – ro'yxatdan o'tganidan so'ng qimmatli qog'ozlar ochiq yoki yopiq joylashtirish orqali investorlar orasida sotiladi.

Amaliyotda qimmatli qog'ozlar emissiyasi bilan bog'liq bir qancha muammolar kuzatilmoqda. Xususan, ayrim korxonalar emissiya prospektini to'g'ri va to'liq tayyorlashda qiynaladi, huquqiy va buxgalteriya malakasi yetarli emasligi sababli xatolarga yo'l qo'yiladi. Bundan tashqari, ayrim emitentlar qonunchilikda belgilangan tartibga to'liq rioya qilmasligi natijasida investorlarning huquqlari buzilishi mumkin.

Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi choralar tavsiya qilinadi: emitentlar uchun namunaviy emissiya prospektlarini ishlab chiqish, mutaxassislar uchun malaka oshirish kurslarini yo'lga qo'yish, davlat tomonidan axborot texnologiyalarini joriy etish orqali ro'yxatga olish jarayonini soddalashtirish. Bunday yondashuvlar investorlar ishonchini oshiradi, qimmatli qog'ozlar bozorining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi va umumiy iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

XULOSA

Qimmatli qog'ozlar emissiyasi va ularni davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi bugungi kunda korxonalar uchun muhim strategik vosita sifatida xizmat qilmoqda. Ushbu jarayon orqali korxonalar qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb etish, investitsiya loyihalarini moliyalashtirish, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon investorlar huquqlarining himoyasi, moliya bozorida shaffoflik va tartib-intizomni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, emissiya chiqarishdan avval kompaniya tomonidan emissiya prospektining puxta tayyorlanishi, unda to'liq va aniq ma'lumotlarning aks ettirilishi investorlar ishonchini oshiradi va qimmatli qog'ozlarning muvaffaqiyatli joylashtirilishiga xizmat qiladi. Davlat ro'yxatidan o'tkazish jarayoni esa ushbu ma'lumotlarning qonunchilik talablariga mosligini tekshirish orqali muomalaga chiqarilayotgan qimmatli qog'ozlarning qonuniyligini kafolatlaydi.

Amaliyotda esa bir qator muammolar, xususan, hujjatlarni noto'g'ri tayyorlash, malakali kadrlar yetishmasligi, texnik resurslarning cheklanganligi kabi holatlar mavjud. Bularni bartaraf etish uchun davlat tomonidan metodik yordamni kuchaytirish, raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish, veb-portal orqali onlayn ro'yxatdan o'tkazish tizimini joriy etish kabi chora-tadbirlar zarur.

Xulosa qilib aytganda, qimmatli qog'ozlar emissiyasi va ro'yxatga olish mexanizmini takomillashtirish orqali bozor ishtirokchilari uchun yanada qulay, shaffof va ishonchli moliyaviy muhit yaratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 290-293.
- 2) Axadjon o'g'li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O'RN. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 271-273.
- 3) Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 333-338.
- 4) Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 73-75.
- 5) Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish uchun uzoq yo'li va xitoy tajribasi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 43-47.
- 6) Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 310-313.
- 7) Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 65-71.
- 8) Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). ISLAMIC FINANCE PROBLEMS AND SOLUTIONS: Study guide. *AMAZON PUBLICATION ISBN-13: 9798863282282*, 1, 200.
- 9) Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 74-94.
- 10) Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O'RN. *YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.
- 11) Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ

МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум*, (11-1 (126)), 729-739.

12) Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). TEXNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 89-96.

13) Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ISLOM MOLIYASI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 188-190.

14) Keldiboyeva, Z. M. Q., & Abdullaev, A. A. O. G. L. (2022). Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va sabablar, inklyuziv ta'limga jalb qilish. *Science and Education*, 3(11), 704-711.

15) Oybek, A., Abdullaev, A., Mavlonbekov, X., & Sharifjonov, Z. (2023). ISLOM MOLIYASIDA MUSHORAKA SHARTNOMASI. *Umumjahon fanlari bo'yicha ta'lim tadqiqotlari*, 2(1), 593-599.

16) Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI. *Yosh tadqiqot Jurnali*, 2(2), 88-100.

17) Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOM BANK TIZIMI UCHUN SHARTNOMA HUQUQI VA ASOSIY TAMOIYILLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 600-613.

18) Abdullaev, A. (2022). BOBUR VA BOBURIYLAR SULOLASINING JAHON SIVILIZATSIYASINING YANGILANISHIGA QO 'SHGAN HISSASI. *NEW RESEARCH ON THE WORKS OF ALISHER NAVOI AND ZAHIRUDDIN MUHAMMAD BABUR*, 1.

19) Xusanovich, A. O. (2023). MALAYZIYADA ISLOMIY MOLIYA, TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNING EKONOMETRIK TAHLILI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 60-64.

20) Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.

21) Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.

22) Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.

- 23) Turanboyev, B., & Abdullayev, A. (2023). DAVLAT, KORXONA VA TASHKILOTLAR BYUDJETINI TO 'G 'RI TAQSIMLASH TENDENSIYALARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4), 304-309.
- 24) Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.
- 25) Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.